

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-161.2025.09>

УДК 378.011.3-051: 159.9]:005.336.2

Курок В. П., Хуман Г. П.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА АРТТЕРАПЕВТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті професійна підготовка майбутніх психологів розглядається як цілеспрямований процес формування в здобувачів освіти передусім здатності та внутрішньої готовності до майбутньої фахової діяльності, важливим аспектом яких є досягнення відповідного рівня професійної компетентності, становлення їхньої професійної культури для надання психологічних послуг.

У статті проаналізовано наукові праці вчених з питань застосування положень компетентнісного підходу в освітній діяльності, здійснено аналіз та узагальнення наукових підходів до сутності арттерапевтичної компетентності фахівців різних галузей та розглянуто особливості формування цієї компетентності в майбутніх психологів під час професійної підготовки в закладах вищої освіти. Констатовано, що, незважаючи на підвищену увагу вітчизняних науковців до актуальних питань застосування положень компетентнісного підходу в освітній діяльності, недостатньо дослідженими залишаються питання визначення сутності та структури арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів.

На підставі дефінітивного аналізу, а також з оперттям на положення формальної логіки запропоновано авторське визначення поняття “арттерапевтична компетентність майбутніх психологів”. Тлумачимо її як здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог професійного стандарту, що характеризується наявністю арттерапевтичних знань, умінь, навичок, способів мислення, особистого досвіду арттерапевтичної діяльності, ціннісного ставлення до неї і проявляється в спроможності до успішного здійснення психологічного впливу на людей засобами арттерапії з огляду на їхні потреби.

Грунтуючись на наукових дослідженнях структури арттерапевтичної компетентності, автори виокремили та схарактеризували компоненти досліджуваного феномену: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний. Усі структурні компоненти досліджуваного феномену є взаємопов'язаними, взаємозалежними і взаємозумовленими.

Ключові слова: компетентнісний підхід, арттерапевтична компетентність, майбутні психологи, професійна підготовка, заклад вищої освіти.

У контексті євроінтеграції Української держави перед вищою школою, що має задовольняти потреби соціального замовлення у висококваліфікованих фахівцях, які мають володіти не тільки глибокими та системними теоретичними знаннями, але й професійно важливими якостями, постало завдання модернізації та трансформування системи підготовки фахівців, які працюють у системі “людина – людина”. Передусім ідеться про впровадження компетентнісного підходу до формування особистості майбутнього працівника, у тому числі й психолога, під час професійної підготовки у ЗВО.

Зростання попиту на психологів зумовило помітні якісні та кількісні зміни в психологічній освіті. Професійна підготовка майбутніх психологів розглядається як цілеспрямований процес формування в здобувачів освіти передусім здатності та внутрішньої готовності до майбутньої фахової

діяльності, важливим аспектом яких є досягнення відповідного рівня професійної компетентності, становлення їхньої професійної культури для надання психологічних послуг.

Пріоритетність компетентнісного підходу в освіті України, зокрема і вищій, задекларована в низці законодавчих актів і нормативних документів: законах України “Про освіту” (2017), “Про вищу освіту” (2014), Національній рамці кваліфікацій (2011), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки (2022), Концепції “Нова українська школа” (2016), Державному стандарті базової і повної загальної освіти (2011), професійному стандарті за професією “Психолог” (2020), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) та ін.

Істотні зміни у сфері правового регулювання освітньої діяльності разом із запровадженням нових положень та вимог до організації та здійснення освітнього процесу сприяли суттєвому розширенню категорійно-поняттєвого апарату, що застосовується в освітньому середовищі, та введенню в обіг нових дефініцій та понять.

Важливий внесок у вирішення проблемних питань упровадження компетентнісного підходу у вітчизняний освітній простір зробили вчені О. Антонова, В. Бадер, І. Бех, В. Болотов, Л. Бірюк, О. Дубасенюк, В. Кремень, В. Курок, Р. Курок, В. Луговий, О. Пометун, В. Радкевич, В. Рябченко та ін.

Розроблення актуальних питань освіти в Україні, зокрема компетентнісного підходу в умовах реформування системи вищої освіти, стало методологічною основою теоретичних та практичних досліджень сутності та своєрідності формування професійної компетентності майбутніх психологів (Т. Здоровець, С. Максименко, А. Маркова, В. Панок, Р. Скірко, Н. Чепелєва та ін.). Науковців цікавить не тільки проектування моделей професійної компетентності фахівців, які працюють в системі “людина – людина”, але й психолого-педагогічні засади їх успішного втілення в практиці діяльності вищої школи.

Водночас, незважаючи на підвищену увагу вітчизняних науковців до актуальних питань застосування положень компетентнісного підходу в освітній діяльності, недостатньо дослідженими залишаються особливості його реалізації в процесі підготовки майбутніх психологів у ЗВО, зокрема формування в них арттерапевтичної компетентності [5].

Мета статті – на основі положень формальної логіки сформулювати авторське визначення поняття “арттерапевтична компетентність майбутніх психологів” та визначити її компонентну структуру.

Для досягнення мети були використані теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, дедукція, індукція.

Аналіз нормативно-правових актів у сфері освіти дає підстави констатувати, що провідною концепцією реформування освітньої системи в Україні є впровадження в освітню діяльність компетентнісного підходу, що дозволить у результаті навчання підготувати фахівців, здатних самостійно приймати оптимальні професійні рішення.

Аналіз наукових праць учених свідчить, що проблемі розвитку арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів не було приділено достатньої уваги. У зв'язку із цим можемо стверджувати відсутність науково обґрунтованого підходу до визначення цього поняття та його змістового наповнення. З метою з'ясування категоріально-поняттєвого поля дослідження проаналізуємо погляди науковців на тлумачення сутності компетентнісного підходу в контексті підготовки майбутніх психологів під час професійної підготовки у ЗВО, на визначення категорії “арттерапевтична компетентність” фахівців різних галузей і запропонуємо власне тлумачення поняття “арттерапевтична компетентність майбутнього психолога”.

Компетентнісний підхід спрямовує освітній процес на формування й розвиток ключових та предметних компетентностей особистості, сприяє соціальному захисту молоді шляхом набуття професійної мобільності. Як зазначають науковці, “однією з особливостей компетентнісного підходу є перенесення акцентів з процесу навчання на його результати” [11, с. 111]. Так, експерт Болонського процесу С. Адам з Великобританії наголошує на важливості реформування навчальних програм, результатами якого стануть кваліфікації, що відповідають потребам ринку праці та подальшого навчання. “Структура кваліфікацій є важливим інструментом, що допомагає закладам вищої освіти розробляти модулі та навчальні програми, ґрунтуючись на результатах навчання та кредитах” [16, с. 299].

Як стверджує Л. Лук'янова, “компетентнісний підхід спрямований на кінцевий результат освітнього процесу, формування в майбутнього вчителя здатності ефективно використовувати власний потенціал (знання, уміння, навички, цінності, психологічні особливості) та зовнішні ресурси” [7, с. 26]. Єдність поглядів науковців щодо визначальної ролі компетентнісного підходу в процесі формування компетентностей та конкурентоспроможності сучасних фахівців на ринку освітніх послуг підтверджується доробком учених (праці І. Галушак, В. Курок, Р. Курка та ін.), а також експерта Болонського процесу С. Адама [15].

Проаналізуємо дефініції поняття “компетентність” у науковому доробку дослідників та нормативно-правових актах України. У словнику С. Гончаренка поняття “компетентність” (від лат. *competens* – відповідний, здібний) розглядається як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [9, с. 311].

В “Енциклопедії освіти” за редакцією В. Кременя компетентність у навчанні розглядається як “набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню молоді людини в життя сучасного суспільства”. Крім того, це поняття тлумачать як “інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері” [2, с. 408].

За твердженням О. Щербак, “компетентність характеризує здатність

ефективно розв'язувати прикладне завдання, активізуючи при цьому знання, уміння, досвід, поведінкові відносини та цінності. На перший план виходить категорія “здатність діяти” як уміння застосовувати знання в практичній діяльності” [14, с. 43].

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” “компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей” [8].

Аналіз дефініцій поняття “компетентність” дає змогу констатувати, що різні науковці розглядають її як “сукупність знань і вмінь”, “набуту характеристику особистості”, “здатність ефективно розв'язувати прикладне завдання”, “інтегральну здатність особистості”, “здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність” тощо.

Керуючись тлумаченням поняття “компетентність”, закріпленим у Законі України “Про вищу освіту”, будемо розуміти її як “здатність особи до певної діяльності”, адже це найбільш влучно відображає спрямованість компетентнісного підходу на підготовку фахівців, спроможних ефективно діяти під час виконання функцій професійної діяльності.

Серед науковців немає єдності щодо трактування поняття “арттерапевтична компетентність”. Так, О. Сорока тлумачить арттерапевтичну компетентність працівників соціальної сфери як сукупність базових арттерапевтичних знань, умінь і навичок, практичного досвіду арттерапевтичної діяльності та позитивного ставлення до неї, що зумовлює готовність та здатність соціальних працівників / соціальних педагогів до успішного здійснення соціально-педагогічного впливу з огляду на потреби різних категорій клієнтів [12]. Вона наголошує, що оволодіння знаннями сприяє формуванню вмінь, які проявляються в здатності студентів використовувати набутий досвід у конкретних професійних ситуаціях [12].

Е. Куцина за результатами дисертаційного дослідження робить висновок, що арттерапевтична компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва – це динамічна інтегрована якість особистості, яку формують у процесі професійної підготовки через засвоєння музично-педагогічних компетентностей і яка відрефлексована в здатності сприймати цінності мистецтва, зокрема музичного, продуктивно засвоювати знання з музичного мистецтва, усвідомлювати значення впливу творів мистецтва для профілактики й корекції деструктивних емоційних станів, релаксації або зняття втоми учнів, а також інтерпретувати досягнуті результати музично-педагогічної діяльності [6].

Зарубіжні дослідники підкреслюють, що арттерапевтична компетентність передбачає здатність створювати безпечне та підтримувальне середовище, де діти можуть виражати свої емоції та досліджувати травматичний досвід через художню діяльність. Арттерапевт повинен мати навички спостереження та інтерпретації невербальних сигналів, розуміти специфіку роботи з дітьми, які пережили травму, а також бути обізнаним у питаннях нейропсихології та

розвитку дитини [19]. Автори зазначають, що ефективна арттерапія сприяє покращенню емоційного стану та загального благополуччя дітей з підозрою на набуту черепно-мозкову травму.

Кароліна Кейс (Case C.) і Тесса Даллі (Dalley T.) визначають арттерапевтичну компетентність як поєднання теоретичних знань, практичних навичок і особистісних якостей, необхідних для ефективної арттерапевтичної роботи [18].

Інші науковці визначають арттерапевтичну компетентність як поєднання навичок, знань і ставлень, необхідних для ефективної практики. Вона охоплює етичну практику, культурну обізнаність та рефлексійні здібності. Компетентний арттерапевт повинен поєднувати терапевтичні вміння з художніми знаннями, ураховуючи потреби та особисті якості клієнтів, такі як емпатія та самосвідомість [17].

Подібне визначення дає О. Колпакчи, який визначає арттерапевтичну компетентність як сукупність знань, навичок і ставлень, які дозволяють фахівцю ефективно застосовувати арттерапевтичні методи. Вона охоплює вміння вибудовувати терапевтичний процес, ураховуючи індивідуальні особливості клієнта, етичні стандарти та професіоналізм у використанні творчих технік. Компетентний арттерапевт також повинен мати здатність до саморефлексії та розвитку через постійне навчання й практику [3].

Дослідник І. Шмідт, розглядаючи арттерапевтичну компетентність майбутніх учителів музики, наголошує на важливості професійних і особистих якостей для ефективної педагогічної діяльності. Автор підкреслює значення культурного компонента та інтеграції музично-творчої діяльності, рефлексійного діалогу, що сприяють розвитку цієї компетентності. Арттерапія допомагає вдосконалювати комунікацію, самовираження та професійну підготовку педагогів [13].

Проаналізувавши різні дефініції та враховуючи, що “компетентність” є системним поняттям, визначення якого залежить від змісту освіти, можемо констатувати, що науковці розглядають поняття “арттерапевтична компетентність” як “здатність особистості”, “сукупність відповідних якостей”, “систему арттерапевтичних знань, умінь, ставлень”, “інтегральну професійно-особистісну характеристику”, “багатофакторне явище”, “системно-особистісну освіту” тощо. Усе зазначене має спільний зміст – “здатність фахівця ефективно організовувати та здійснювати професійну діяльність”. Саме спрямованість освітнього процесу на формування здатності фахівця успішно виконувати функції в рамках відповідної професії і є визначальною сутнісною ознакою використання компетентнісного підходу в освітній діяльності.

Діалектичне обґрунтування потреби у формуванні арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів детермінує професійний розвиток майбутнього психолога.

Основою арттерапевтичної компетентності відповідного фахівця є наявність у нього арттерапевтичних знань, умінь та навичок використання арттерапевтичних технологій, ціннісного ставлення до цієї діяльності, що

відповідає вимогам професійного стандарту; умінь застосовувати ці знання в практичній діяльності.

З метою формулювання науково обґрунтованого авторського визначення поняття “арттерапевтична компетентність майбутнього психолога” звернемося до положень формальної логіки, оскільки саме ця наука вивчає порядок утворення нових понять.

Поняття – це форма мислення, яка є результатом узагальнення і виділення предметів деякого класу за загальними та специфічними для них ознаками [4, с. 131]. Отже, сформулювати визначення нового поняття – означає застосувати певні логічні операції (узагальнення і абстрагування, аналіз, синтез, порівняння тощо) та розкрити його зміст за загальними та специфічними ознаками, що відображають його сутність серед подібних категорій.

Передбачимо, що запропоноване визначення поняття “арттерапевтична компетентність майбутнього психолога” буде належати до класу реальних дефініцій, тобто розкривати істотні й загальні ознаки, а для його формулювання буде використано атрибутивно-реляційний метод, який передбачає визначення поняття через такі ознаки:

- родову, яка притаманна предметам певного класу, в межах якого фіксуються предмети, що відображені в певному понятті;
- видову – розрізнявальний атрибут для предметів, узагальнених у понятті [4, с. 139-140].

Визначаючи нове поняття, необхідно також дотримуватись основних вимог формальної логіки: це ясність, точність та відповідність за обсягом поняття, яке визначається, тому, за допомогою якого здійснюється визначення [1, с. 58].

Отже, для формулювання поняття “арттерапевтична компетентність майбутнього психолога” використаємо порядок дефініцій реального поняття. Із цією метою спочатку виокремимо найближчу родову ознаку досліджуваного поняття, а потім визначимо притаманні йому видові ознаки.

На нашу думку, родовою ознакою цього поняття, що міститься в законодавчо закріпленому визначенні понятті “компетентність” [8], доцільно розглядати “здатність особи до певної діяльності”. Це положення найбільш точно і повно відображає спрямованість компетентнісного підходу на підготовку фахівців і у ЗВО, спроможних ефективно діяти під час професійної діяльності, що, безумовно, стосується й майбутніх психологів.

Арттерапевтична компетентність майбутніх психологів дає їм змогу виконувати на належному рівні свої функціональні обов'язки та якісно здійснювати професійну діяльність, використовуючи при цьому набуті арттерапевтичні знання та навички. Ця здатність ґрунтується на багатьох чинниках, у тому числі й на особистих якостях людини, її професійних характеристиках, освіті тощо. Отже, “здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність” містить родові ознаки, які визначаються багатьма науковцями в трактуванні поняття “арттерапевтична компетентність фахівця”.

Після визначення найближчої родової ознаки досліджуваного поняття сформулюємо основні видові ознаки, що відрізняють його від суміжних понять.

На нашу думку, першою видовою ознакою арттерапевтичної компетентності «є дотримання вимог професійного стандарту в процесі здійснення професійної діяльності» [10]. Одна з головних здатностей, визначених у цьому стандарті, – це здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Перераховані вище видові ознаки не можуть бути дотримані без відповідних арттерапевтичних знань, умінь, навичок, способів мислення, що відповідають професійному стандарту. Ці фахові характеристики формуються під час професійної підготовки в закладах вищої освіти. Тому «систему арттерапевтичних знань, умінь та навичок, способів мислення, особистого практичного досвіду виконання арттерапевтичної діяльності» вважаємо суттєвою ознакою.

Ще однією важливою видовою ознакою арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів є ціннісне ставлення до цієї діяльності та успішне здійснення психологічного впливу з огляду на потреби різних людей, що відповідає вимогам професійного стандарту.

Отже, *арттерапевтичну компетентність майбутнього психолога* трактуємо як здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог професійного стандарту, що характеризується наявністю арттерапевтичних знань, умінь, навичок, способів мислення, особистого досвіду виконання арттерапевтичної діяльності, ціннісного ставлення до неї і проявляється в спроможності до успішного здійснення психологічного впливу на людей засобами арттерапії з огляду на їхні потреби.

Це визначення ґрунтується на законах формальної логіки, аналізі дослідження в науковій літературі суміжних понять та виділених нами найбільш суттєвих родових та видових ознаках і, на нашу думку, найбільш повно відображає сутність досліджуваного поняття.

На підставі дефінітивного аналізу сутності арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів, а також з опертям на наукові дослідження структури компетентності фахівців різних галузей (В. Пугач, Р. Курок, О. Кошук, Д. Коваленко, О. Радкевич) виокремлюємо компоненти досліджуваного поняття: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексійний*.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується ступенем сформованості цінностей, мотивів, потреб та інтересів майбутніх психологів, що виражають усвідомлене спонукання до арттерапевтичної діяльності, сукупність усіх психічних процесів, які визначають поведінку людини в цілому. Цей компонент забезпечує спрямованість на ціннісне засвоєння арттерапевтичних знань і самовдосконалення в професійній галузі, охоплює як

мотиви, так і цінності, пов'язані з майбутньою професією; проявляється в прагненні формувати та розвивати власну арттерапевтичну компетентність.

Когнітивний компонент арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів є результатом їхньої пізнавальної діяльності та охоплює систему арттерапевтичних знань; знання про психолого-педагогічні особливості вікових груп; розуміння можливостей використання арттерапевтичних технологій залежно від потреб людей; знання методики застосування арттерапії в професійній діяльності.

Діяльнісний компонент передбачає вміння застосовувати наявні арттерапевтичні знання в професійній діяльності, а також у різних життєвих ситуаціях. За допомогою діяльнісного компонента арттерапевтичної компетентності майбутні психологи можуть реалізувати наявний у них арттерапевтичний інструментарій (когнітивний компонент) для набуття досвіду провадження успішної професійної діяльності.

Особистісно-рефлексійний компонент арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів проявляється в здатності до самооцінювання власного рівня арттерапевтичної компетентності; розвиненості їхніх особистісних якостей (емпатія, самосвідомість, толерантність, справедливість, відповідальність, гуманізм); здатності до рефлексії та корекції власної діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у власному науково-педагогічному дослідженні на основі аналізу суміжних понять у науковій літературі та виділення основних родової та видових ознак сформульовано дефініцію поняття “арттерапевтична компетентність майбутніх психологів” як *здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог професійного стандарту, що характеризується наявністю арттерапевтичних знань, умінь, навичок, способів мислення, особистого досвіду виконання арттерапевтичної діяльності, ціннісного ставлення до неї і проявляється в спроможності до успішного здійснення психологічного впливу на людей засобами арттерапії з огляду на їхні потреби.*

Структуру арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів визначено як сукупність компонентів: *мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексійного.* Усі структурні компоненти досліджуваного феномену є взаємопов'язаними, взаємозалежними і взаємозумовленими.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваної здатності.

Використана література:

1. Архипова Є. О., Піхорович В. Д., Потішук О. О. Логіка : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Вид-во “Середняк Т. К.”, 2015. 183 с. URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/26008>
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2021. 1144 с.
3. Колпакчи О. С. Арт-терапія: курс лекцій : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 288 с.

4. Конверський А. Є. Логіка : підручник. 2-ге вид., виправлене. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2017. 391 с. URL : <http://philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/LIBRARY/KONVERSKII/1.pdf>
5. Курок В. П., Химан Г. П. Аналіз різних наукових підходів до визначення арттерапії. *Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка*. 2022. Випуск 3 (50). Ч. 1. С. 252-259.
6. Куцин Е. К. Формування арт-терапевтичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва : дис ... д-ра філософії / Мукачівський державний університет. Мукачєво, 2021. 315 с.
7. Лук'янова Л. Концептуальні засади формування екологічної компетентності майбутніх фахівців. *Теорія і практика професійного навчання дорослих у ПТНЗ і на виробництві* : монографія / Н. Г. Ничкало, Л. Б. Лук'янова, В. М. Аніщенко та ін. Київ, 2010. 160 с.
8. Про вищу освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 37-38. Ст. 2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
9. Професійна освіта. Словник : навчальний посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 2000. 380 с.
10. Професійний стандарт за професією "Практичний психолог закладу освіти": затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020. № 2425. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf
11. Професійні стандарти: теорія і практика розроблення : колективна монографія / Короткова Л. І та ін. Київ : НАПН України, 2011. 310 с.
12. Сорока О. В. Арт-терапевтична компетенція як складова професійної компетентності фахівців соціальної сфери. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Педагогіка і психологія"*. 2016. № 2 (12). С. 301-306.
13. Шмідт І. П. Арттерапевтична компетентність майбутніх учителів музики в умовах фахової підготовки. *Проблеми сучасного підвищення кваліфікації вчителя*. 2020. Вип. 21. Ч. 2. С. 14-20. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2020/21_2/14.pdf.
14. Щербак О. І. Теоретико-методичні засади підготовки і підвищення кваліфікації педагога професійного навчання для освіти дорослих : монографія. Київ, 2014. 141 с.
15. Adam S. Learning outcomes current developments in Europe : Update on the issues and applications of learning outcomes associated with the Bologna Process. *Bologna Seminar: Learning outcomes based higher education: the Scottish experience*, 21-22 February 2008, Edinburgh, Scotland : Heriot-Watt University. 2009.
16. Adam S. Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing learning outcomes at the local, national and international levels. *United Kingdom Bologna Seminar*, 1-2 July 2004. Edinburgh, Scotland : Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre), 2004.
17. Carlton N. R. Digital culture and art therapy. *The Arts in Psychotherapy*. 2014. Vol. 41. Issue 1. P. 41-45. DOI : 10.1016/j.aip.2013.11.006. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197455613001858>
18. Case C., Dalley T. The Handbook of Art Therapy (3rd ed.). Routledge, 2014. DOI : 10.4324/9781315779799. URL : <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315779799/handbook-art-therapy-caroline-case-tesa-dalley>
19. Dietrich von Bonin M., Müller M. Competencies in arts therapies: A rating of importance, training and performance by practitioners and referring professionals in Switzerland. *The Arts in Psychotherapy*. 2007. Volume 34, Issue 1, P. 11-21. DOI : 10.1016/j.aip.2006.09.002. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197455606000876>

References :

1. Arkhipova Ye. O., Pikhovych V. D., & Potishchuk O. O. (2015). *Lohika* [Logic]. Dnipro : Seredniak T. K. Retrieved from <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/26008> [in Ukrainian].
2. Kremen V. H. (Ed.). (2021). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Kolpakchy O. S. (2018). *Art therapy: Course of lectures*. Kyiv : Center of Educational Literature [in Ukrainian].
4. Konverskyi A. Ye. (2017). *Lohika* [Logic] (2nd ed.). Kyiv : VPC "Kyivskiy universytet". Retrieved from <http://philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/LIBRARY/KONVERSKII/1.pdf> [in Ukrainian].

5. Kurok V. P., & Khyman H. P. (2022). Analiz riznykh naukovykh pidkhodiv do vyznachennia art-terapii [Analysis of various scientific approaches to defining art therapy]. *Visnyk Hlukhivskoho NPU im. O. Dovzhenka*, 3(50), 252-259 [in Ukrainian].
6. Kutsyn E. K. (2021). *Formuvannia art-terapevtychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva* [Formation of art-therapeutic competence of future music teachers]. PhD dissertation. Mukachevo: Mukachevo State University [in Ukrainian].
7. Lukianova L. B. (2010). Kontseptualni zasady formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv [Conceptual foundations of building future specialists' ecological competence]. *Teoriia i praktyka profesiinoho navchannia doroslykh u PTNZ i na vyrobnytstvi*, 160 [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *Pro vyshchu osvitu* [On higher Education]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 37-38, 2004. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
9. Honcharenko S. U., et al. (2000). *Profesiina osvita. Slovnyk* [Professional education. Dictionary]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
10. Ministry of Economy of Ukraine. (2020). *Professional standard for the profession "Practical psychologist of an educational institution"*. Retrieved from https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf [in English].
11. Korotkova L. I., et al. (2011). *Profesiini standarty: teoriia i praktyka rozroblennia* [Professional standards: Theory and practice of development]. Kyiv : NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
12. Soroka O. V. (2016). Art-terapevtychna kompetentsiia yak skladova profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Art-therapeutic competence as a component of the professional competence of social sphere specialists]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Pedahohika i psykholohiia"*, 2 (12), 301–306 [in Ukrainian].
13. Shmidt I. P. (2020). Art therapy competence of future music teachers in the conditions of professional training. *Problems of Modern Teacher Qualification Improvement*, (21, Part 2), 14–20. Retrieved from https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2020/21_2/14.pdf [in Ukrainian].
14. Shcherbak O. I. (2014). *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky i pidvyshchennia kvalifikatsii pedahoha profesiinoho navchannia dlia osvity doroslykh* [Theoretical and methodological foundations of training and professional development of a vocational education teacher for adult education]. Kyiv [in Ukrainian].
15. Adam S. (2009). *Learning outcomes current developments in Europe: Update on the issues and applications of learning outcomes associated with the Bologna Process*. Bologna Seminar: Learning outcomes-based higher education: The Scottish experience, 21–22 February 2008, Edinburgh, Scotland: Heriot-Watt University [in English].
16. Adam S. (2004). *Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing learning outcomes at the local, national and international levels*. United Kingdom Bologna Seminar, 1-2 July 2004, Edinburgh, Scotland: Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre) [in English].
17. Carlton N. R. (2014). Digital culture and art therapy. *The Arts in Psychotherapy*, 41 (1), 41–45. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2013.11.006> [in English].
18. Case C., & Dalley T. (2014). *The handbook of art therapy* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315779799> [in English].
19. Dietrich von Bonin M., & Müller M. (2007). Competencies in arts therapies: A rating of importance, training, and performance by practitioners and referring professionals in Switzerland. *The Arts in Psychotherapy*, 34 (1), 11–21. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2006.09.002> [in English].

V. KUROK, H. KHYMAN. Essence and structure of future psychologists' art therapy competence.

The article considers the professional training of future psychologists as a purposeful process of forming in students, first of all, the ability and internal readiness for future professional activity, an important aspect of which is achieving the appropriate level of professional competence, the formation of their professional culture for the provision of psychological services.

The article analyses the scientists' works on applying the provisions of the competence-based approach in educational activity. It summarises scientific approaches to the essence of art therapy competence of specialists in various fields and considers how to build the mentioned competence in future psychologists while professional training in higher education institutions. Despite the increased attention of Ukrainian scientists to the current issues of applying the competence-based approach

provisions in educational activities, the matter of defining the essence and structure of future psychologists' art therapy competence remains insufficiently researched.

Considering the definitional analysis and the formal logic provisions, the authors suggest the definition of the concept of "future psychologists' art therapy competence". The study interpreters the future psychologists' art therapy competence as the ability of a person to successfully perform professional activities pursuant to the requirements of a professional standard, which is characterised by the presence of art therapy knowledge, skills, ways of thinking, personal practical experience of performing art therapy activities, value attitude; it is also manifested in the ability to successfully exert psychological impact on people through art therapy, considering their needs.

Based on scientific research on the structure of art therapy competence, the authors identify and characterise the following components of the studied phenomenon, such as: motivational and valuable, cognitive, activity, and personal and reflexive. All structural components of the studied phenomenon are interconnected, correlative and interdependent.

Keywords: competence-based approach, art therapy competence, future psychologists, professional training, higher education institution.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-161.2025.10>

УДК 378.147:364

Лисенко О. М., Северинюк Т. О.

РОЛЬ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ “МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ” В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

У статті наведено досвід викладання дисципліни “Міждисциплінарні технології в соціальній роботі” здобувачам другого магістерського рівня вищої освіти спеціальності 231 “Соціальна робота” Національного університету “Одеська політехніка”. Розглянуто методи навчання, критерії та засоби оцінювання очікуваних результатів навчання, організацію самостійної роботи здобувачів під час її вивчення. Зазначено, що в ситуації соціальних ризиків та невизначеності сьогодення, здатність фахівців з соціальної роботи розв’язувати складні проблеми з метою надання допомоги уразливим групам населення можливо за умов оволодіння ними міждисциплінарного підходу. За аналізом компетентностей та результатів навчання професійного стандарту побудовано логічну послідовність змістовності структурних компонентів дисципліни, які включає наступні модулі: “Технологізація соціальної роботи на засадах міждисциплінарного підходу”, “Практики міждисциплінарного підходу в соціальній роботі”, а також “Міждисциплінарні технології та методи соціальної роботи з сім’ями та дітьми групи ризику”. Підкреслено, що методи навчання обиралися з урахуванням змісту та мети конкретного заняття. В процесі викладання дисципліни при проведенні лекцій та практичних занять перевага надавалась інтерактивним методам професійно-ситуаційного навчання з урахуванням принципів Гуманітарної освіти (Liberal Art Education). Описано критерії та засоби оцінювання очікуваних результатів навчання за певними видами роботи, включаючи курсову роботу як вид індивідуальної самостійної роботи здобувача. Враховуючи результати навчання за освітньої компоненти “Міждисциплінарні технології в соціальній роботі” та позитивні відгуки здобувачів визначено, що ефективність викладання дисципліни в значній мірі залежить від створення позитивного навчального середовища, що приєд активному залученню здобувачі до спільної роботи, розвитку креативного мислення,